

СУҒУРТА КОМПАНИЯЛАРИ ХИЗМАТЛАРИНИ РАҚАМЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11399620>

Кенжаев Илҳом Ғиёзович
PhD., доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт
университети

Аннотация: *Суғурта компаниялари хизматларини рақамлаштириш масалаларининг долзарблиги ва аҳамиятга молик жиҳатлари кўриб ўтилиб, ушбу хизматларни кўрсатиш бўйича таклиф ва тавсиялар берилган.*

Калит сўзлар: *Суғурталовчи, суғурталанувчи, суғурта мукофоти, суғурта тўловлари, суғурта хизматлари, суғурта бозорини рақамлаштириш.*

Бугунги кунда ахборот коммуникацион технологиялардан кенг фойдаланган ҳолда аҳолига суғурта хизматларини кўрсатиш, унда суғурта хизматларининг янги турларини жорий этиш мақсадга мувофиқ ҳисобланади.

Шунингдек суғурта бизнесини янада кенгайтириш мақсадида, кичик ва йирик молиявий технология компаниялари миждозларга кўрсатиладиган хизматларни яхшилаш учун “сунъий ақл-идрок” ва рақамли технологиялардан кенг фойдаланилмоқдалар. Чунки бозордаги янги рақобатчилар барча ўлчамдаги эски молиявий институтларга таҳдид сола бошлади. Шу билан бирга янги технологиялар чакана хизматлар бозорида ҳам катта имкониятлар яратмоқда.

Замонавий суғурта хизматлари такомиллашиб боргани сайин табиийки, соҳанинг меъёрий ва ҳуқуқий асослари ҳам мустаҳкамланиб бораверади. Бу борада Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 19 февралдаги ПФ-5349-сонли “Ахборот технологиялари ва коммуникациялари соҳасини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармони ўз вақтида қабул қилинганлиги жуда катта аҳамиятга эгадир[1].

Муҳтарам Президентимиз Шавкат Миромонович Мирзиёев томонидан Олий Мажлис Сенати ва Қонунчилик палатасига қилган Мурожаатномасида “2020 йил – Илм-маърифат ва рақамли иқтисодиёт йили” деб эълон қилинганлиги ҳамда “.....замонавий суғурта хизматлари йўлга қўйилади.”, -

дея эътироф этилди. Бу эса албатта Ўзбекистон суғурта тизимини янги, замонавийлашган ва жаҳон стандарлари мос қилиб ривожлантиришни, янги инновацион суғурта маҳсулотларини жорий этишни талаб қилади ҳамда суғурта хизматлари ва бозорини ривожлантиришга оид қатор вазифаларни бажарилишини белгилаб берди[2]. Шу сабабли рақамли иқтисодиёт тушунчасининг мазмун ва моҳиятини чуқур таҳлил этиш ва ёритиб бериш бугунги куннинг долзарб масалалардан бири ҳисобланади.

“Рақамли иқтисодиёт” атамаси илмий амалиётга Испаниялик ва америкалик социолог, ахборотлашган жамиятнинг етакчи тадқиқотчиси Мануел Кастелс томонидан киритилган. Бу борада у ўзининг “Ахборот даври: иқтисод, жамият ва маданият” номли уч жилдли монографиясини чоп этган. Унинг фикрича рақамли иқтисодиёт атамаси икки хил турдаги тушунчаларни ифодалаш учун ишлатилади.

Биринчидан, рақамли иқтисодиёт бу ривожланишнинг замонавий босқичи ҳисобланиб, у ижодий меҳнат ва ахборот неъматларининг устувор ўрни билан тавсифланади. Иккинчидан, рақамли иқтисодиёт бу ўзига хос назария бўлиб, унинг ўрганиш объекти, ахборотлашган жамият ҳисобланади. Рақамли иқтисодиёт назарияси ўз ривожланишининг бошланғич давридадир, чунки цивилизациянинг рақамли ахборот босқичига ўтиши бир неча ўн йил аввалгина бошланган.

Замонавий электрон-рақамли дунё суғурта ташкилотларининг молиявий барқарорликка бевосита таъсир қилувчи рискларни имкон қадар аниқ ва тўғри баҳолаш мақсадида суғурталанувчиларни кенг қамровли маълумотлар билан таъминлаб, суғурта фаолияти учун кўплаб имкониятларни очиб бермоқда. Шу билан бирга, рискларни баҳолашнинг сифатли моделини шакллантиришга ва суғурта ҳодисаларининг юз бериш эҳтимолини прогноз қилишга бевосита таъсир қилувчи омилларни аниқлаш мақсадга мувофиқ.

Иқтисодиётни рақамлаштириш жараёни суғурталовчилар, яъни суғурта бозорининг асосий иштирокчилари, суғурта фаолиятини амалга оширувчи хўжалик юритувчи субъектларнинг фаолиятига ҳам жиддий таъсир этади.

Рақамлаштириш суғурталовчиларнинг базавий инновациялардан манфаатдорлигини белгилаб беради. Улар суғурта жараёнлари ва механизмларини соддалаштириш мақсадида рақамли технологиялардан борган сари фаолроқ фойдаланади. Бундай технологияларга, хусусан, автоматлаштириш, чатботлар (chatbots), маълумотга булут ичида ишлов бериш (cloud computing), сунъий интеллект элементлари бўлган технологиялар (artificial intelligence) киради.

Суғурта компаниялари фаолиятининг мақсади суғурталанувчиларнинг эҳтиёжларини қондиришга қаратилиши лозим, уларнинг эҳтиёжлари албатта иқтисодий рақамлаштирилиши муносабати билан ўзгариб боради. Истеъмолчиларга рақамли технологиялар ёрдамида:

- тақдим этиладиган фойдаланиш имкониятлари куну тун фойдаланиш имкони ва тез етказиб бериш;
- товар ва унинг хусусиятлари ҳақида аниқ ва тушунарли маълумот; инновацион хусусийлаштирилган хизматлар зарур бўлади.

Суғурталовчилар олдида турган энг мураккаб масала телематик тизимлардан фойдаланиб, рискларни баҳолаш учун мезонларни тўғри аниқлаб олиш ҳисобланади. Ғарб суғурта бозорларида қўлланиладиган мазкур мезонларни қуйидагича тавсифланади:

Муайян ҳайдовчи томонидан автомобилни бошқариш хусусиятига кўра, ушбу таъриф транспорт воситасини бошқариш сифати – йўлларда автомобилни бошқариш пайтида тезлашиш ва секинлашиш, бошқарувда энг юқори тезлик, бошқарувнинг мақбул тезлигини ўз ичига олади.

Йўл бўйлаб автомобилни бошқариш хусусиятига кўра, транспорт воситасини бошқариш мураккаблиги – автомобилни турли йўлларда бошқариш, автомобилни тирбандлик вақтида бошқаришни, автомобилни кундузи ва тунги вақтда бошқариш, автомобилни шаҳар ва шаҳар четидаги катта йўлларда бошқаришни ўз ичига олади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ахборот технологиялари ва коммуникациялари соҳасини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги

Фармони. 2018 йил 19 феврал.

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Оилавий тадбиркорликни ривожлантириш давлат дастурлари доирасида амалга оширилаётган лойиҳаларни кредитлаш тартибини такомиллаштиришнинг кўшимча чора-тадбирлари тўғрисида” 24.10.2019 йилдаги ПҚ-4498-сон Қарори.

3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 2 августдаги “Ўзбекистон Республикасининг суғурта бозорини ислоҳ қилиш ва унинг жадал ривожланишини таъминлаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-4412-сон қарори. (www.lex.uz)

4. Ўзбекистон Республикасининг “Суғурта фаолияти тўғрисида”ги Қонуни. 2002 йил 5 апрелда қабул қилинган. www.lex.uz.

5. Закон Республики Казахстан от 2 июля 2018 г. №166-IV “О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам страхования и страховой деятельности, рынка ценных бумаг”././www.online.zakon.kz.

6. Кенжаев, М.Абдураимова, Н.Абдуллаева. Суғурта бизнеси. Ўқув қўлланма. “Иқтисод-молия”, 2020.-347 стр.

7. Абдурахмонов И.Х., Кенжаев И.Ф. Суғурта менежменти. Ўқув қўлланма. “Иқтисод-молия”, 2020.-412 стр.

